

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR ALEVİLİK - BEKTAŞİLİK

Memduh ÇELMELİ

DİNİN FARKLI ANLAYIŞ VE UYGULAMA BİÇİMLERİNİN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ

(Mezheplerin Ortaya Çıkış Sebepleri)

1

- ❑ Müslümanlar, din ile ilgili sorunlarını Hz. Muhammed'e (sav) danışıyorlardı. Ayrıca vahiy de devam ediyordu. Peygamberimizin vefatından sonra, karşılaşılan sorunlara Âlimler, Kur'an ve sünneti yorumlayarak çözüm üretmeye çalışmışlardır.

2

- ❑ İslam dini, çeşitli bölgeler ve toplumlar arasında yayıldı. Böylece Müslümanlar farklı inanç, kültür, örf ve âdetlere mensup insanlarla karşılaştılar. Bu durum, dinin anlaşılması ve yorumlanmasında yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

3

- ❑ İnsanların düşünme ve anlama yetenekleri farklıdır. İnsanın içinde bulunduğu psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik şartlar, onun din anlayışı üzerinde etkili olur.

4

- ❑ Dini yorumlayan bilginlerin değişik bölgelerde yetişmeleri, farklı kültürlerle sahip olmaları ve çeşitli metotlar kullanmaları gibi hususlar, dinin farklı yorumlanmasına neden olmuştur.

5

- ❑ İslam'ın fikir ve vicdan hürriyetine verdiği önem. Mezhepler, İslam dininin getirdiği fikir ve inanç özgürlüğü bağlamında ortaya çıkmıştır.

6

- ❑ Toplumsal değişim. Toplumlar, bireyler gibi tarihî süreçte değişime uğrar. Savaş, barış, doğal afetler ve göçler sonucunda yaşanan değişim, insanların dinî düşünceleri ve yaşam biçimleri üzerinde etkili olur.

Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri

İnsan unsuru

Toplumsal değişim

İslam'ın fikir ve vicdan
hürriyetine verdiği önem

İnsan Düşüncesini Etkileyen Temel Faktörler

Aile

Çevre

Algılama Düzeyi

Eğitim

İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri

1

FIKHİ

(İbadetle ilgili)

CAFERİLİK

HANEFİLİK

MALİKİLİK

ŞAFİİLİK

HANBELİLİK

2

İTİKADÎ

(İnançla ilgili)

EŞ'ARİLİK

MATURİDİLİK

3

TASAVVUFİ

(Ahlakla ilgili)

YESEVİLİK

KADİRİLİK

NAKŞİBENDİLİK

MEVLEVİLİK

ALEVİLİK- BEKTAŞİLİK

ALEVİLİK BEKTAŞİLİK

Hız. Ali'yi (r.a.) seven, sayan ve ona taraftar olan kişiye **Alevi** denir. Hız. Ali, Hız. Muhammed'in amcası Ebu Talib'in oğludur. Peygamber Efendimizin kızı Fatıma ile evlenmiştir. Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin onların oğullarıdır.

Aleviler; **Allah**'ın birliğine inanan, **Hız. Muhammed'i** (sav) son peygamber olarak kabul eden, kutsal kitabı **Kur'an-ı Kerim** olan, Hız. Muhammed'i ve onun **ehl-i beytini** seven **Müslüman**lardır.

Bektaşilik, Hacı Bektaş Velî'ye bağı olan ve onun yolundan gidenlerin oluşturduğu düşünceinin adıdır. Alevilik-Bektaşilik, iç içe geçmiş tasavvufi bir yorum olarak varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.

Türk boyları arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasında, manevi bağların gelişmesinde Hacı Bektaş Velî'nin büyük katkısı olmuştur. Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevî'nin manevi ocağında yetişmiş bir Horasan ereni olarak Anadolu'da, insan sevgisi ve bir arada yaşama kültürünün yaygınlaşmasına öncülük etmiştir.

Cem-Cemevi: **Cem**, «Toplanmak, bir araya gelmek ve bütünleşmek» demektir. «Cem'in», yapıldığı yere «cemevi» denir. Cemi **dede** yönetir. Cemde, kişiler aşkla Allah'a yönelirler. Yüreklerinin Allah sevgisiyle dolmasını sağlarlar. Cemde tevhitler okunur. Eller göğüslere konarak Hız. Muhammed (sav) ve **ehl-i beytine** salavatlar getirilir, günahlar için tövbe istiğfar edilir. Cemevi, duruma göre aşevi, misafirhane, ilim, eğitim ve kültür evi olarak da kullanılmaktadır.

Semah: Alevi-Bektaşî cemlerinde, manevi coşku hâlinde kendilerinden geçerek ilahî bir aşkla ayakta dönmeleridir. Alevi-Bektaşîler, evrende bulunan her şeyin döndüğünden hareketle Allah'a olan aşk ve sevgilerini semahla ifade ederler.

**BENİ
KUL HAKKIYLA
KARŞINA
ÇIKARTMA
YA RABBİM
AMİN**

Razılık ve Kul Hakkı: Üzerinde kul hakkı bulunan bir kimsenin ceme girmesi uygun bulunmaz. Bu sebeple cemin hemen başında dede, taliplere dönerek birtakım uyarılarda bulunur. Sonra da dede “Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?” diye üç defa sorar. Herhangi bir kul hakkı varsa hak sahibine iade edilir ve helallik alınır.

Düşkün: Alevilik-Bektaşilikte birbiriyle kūs olan, başkasının hakkını çiğneyen kimseler “düşkün” sayılır. Aralarındaki anlaşmazlık **dede** tarafından giderilmeye çalışılır. Sorunlar giderilemezse, o sorunun daha sonra çözümlenmesi amacıyla **Cem’e** alınmayan bu kişilere “**yol düşkünü**” denir. Böyle kimseler, problemlerini çözüp anlaşılırlarsa tekrar ceme alınabilmeleri için ayrıca bir erkân (tören) düzenlenir.

**Ya ALLAH
Ya Muhammed
Ya Ali**

Dua ve Gülbenkler: Gülbenk, sözlükte; gül sesi, bülbül şakıması anlamlarına gelmektedir. Alevilik-Bektaşilikte dua, “gülbenk” olarak isimlendirilir. Gülbenk; Allah’a (c.c.) sığınma, yalvarma ve ondan af dilemedir.

Düvaz İmam: On iki imamı öven ve anlatan ifade.

Nefes: Alevi-Bektaşilerin görüş ve düşüncelerini belirtmek için yazılan şiirler.

Deyiş: Semahla birlikte bağlama eşliğinde ağır tempoda söylenen bir tür beste.

Dâr: Alevilik-Bektaşilik anlayışında saygıyı ifade eden bir duruş biçimi.

Alevilikte 12 hizmet, cem esnasında belirli bir düzen ve kurallar çerçevesinde yapılır.

1-Dede: Cemi yönetir.

2-Rehber: Ceme katılanlara yardımcı olur. Dedenin en yakın yardımcısıdır. Dedenin olmadığı zamanlarda onun yerine cemleri idare eder.

3-Gözcü: Rehberin yardımcısıdır. Cemde düzeni ve sükûneti sağlar.

4-Çerağcı (Delilci): Cemin başlangıcında çerağları uyandırır. (mum, lamba gibi aydınlatma araçlarını yakmak.)

5-Zâkir (Âşık): Cem esnasında tevhit, düvaz imam, mersiye ve miraçlamayı bağlama eşliğinde okur.

6-Ferraş (Süpürgeci): Cem yapılacak yerin temizliğinden sorumludur.

7-Sakka: İbriktar da denir. Cem sırasında el suyu döker.

8-Sofracı: Kurbanı veya lokmacı da denir. Kurban ve yemek işlerine bakar.

9-Pervane (Semahçı): Semaha öncülük eder.

10-Peyikçi (Haberci): Cemin yapılacağını insanlara duyurmakla görevlidir.

11-İznikçi (Meydancı): Cemin yapıldığı yerin düzenini sağlar.

12-Bekçi (Kapıcı): Cemin ve ceme gelenlerin güvenliğini sağlar.

Musahiplik (Yol Kardeşliği): Hz. Peygamber, Medine'ye hicret sonrası Muhacir ile Ensar arasında kardeşliği tesis etti. Kendisi de, amcasının oğlu Hz. Ali'ye «Sen benim dünya ve ahirette kardeşimsin» diyerek onu kendisine kardeş yaptı. Bu olay Alevi-Bektaşiler arasında «musahiplik» adı altında bir geleneğe dönüştürüldü. Evli olan kişiler, «**Dede'nin**» huzurunda, aileleriyle birlikte hayat boyu «**yol kardeşi**» olmaya söz verirler. Amaç, dayanışma ve paylaşımdır.

Görgü cemi: Musahip olan kişi yılda bir defa dedenin huzuruna gelir. Verdiği sözleri yerine getirip getirmediği halkın ve Hakk'ın huzurunda kendisine sorulur. Cevaplar alındıktan sonra orada bulunan halktan helallik alınır.

Hızır Orucu: Genellikle şubat ayının 13, 14 ve 15. günlerinde tutulur. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hastalanınca, Peygamberimiz, çocuklarının iyileşmeleri durumunda kızı Fatıma ve damadı Hz. Ali'ye üç gün adak orucu tutmalarını tavsiye eder. Çocukları iyileşince onlar da üç gün adak orucuna niyet ederler. İlk gün oruçlarını açmak üzere iken yoksul biri gelerek onlardan yiyecek ister. Yiyeceklerini yoksula verirler. İkinci gün yetime, üçüncü gün de yiyeceklerini kapılarına gelen esire verirler. Üç gün su ve tuzla oruçlarını açarlar. Hz. Muhammed, Hz. Ali'ye, “**Orucunuz nasıl geçti?**” diye sorunca “Size malum ey Allah'ın Elçisi” der. O vakit Peygamberimiz, “**Üç gün peş peşe kapınıza gelen kimse Hazreti Hızır idi. Yüce Allah, sizin sabrınızı sınamak üzere, Hızır'ı görevlendirmişti.**” buyururlar. Bu konu Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: “**Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. 'Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.' derler.**” Alevi-Bektaşiler, Allah rızası için bu üç günlük orucu tutarlar ve arkasından da cemevinde toplanarak tutulan oruçların ve kesilen kurbanların kabulü için Allah'a dua ederler.

KUL DARDA
KALMAYINCA
HIZIR
YETİŞMEZMİŞ.
SEN
YETİŞ
DERTLERİMİZE
YA HIZIR.

dinkulturuahlakbilgisi.com

Bizi **DİN**lemeye devam ediniz.

Memduh ÇELMELİ

dinkulturuahlakbilgisi.com